

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2019/2020-56)

DÜNYA SITMA GÜNÜ

25 NİSAN (2020)

Sıtma, Plasmodium parazitinin beş farklı türünün (P.falciparum, P.vivax, P.ovale, P.malariae, P.knowlesi) neden olduğu, paraziti bulunduran enfekte sivrisineğin sokmasıyla insanlara bulaşarak hastalık yapan ve hızlı tedavi edilmediği takdirde ölümcül olabilen bir hastalıktır^{1,2}. Plasmodium falciparum ve Plasmodium vivax hastalık oluşumu açısından en büyük tehdidi oluşturan türlerdir. Enfekte olmuş dişi anofel sivrisineğinin ısırmasıyla hastalık insanlara bulaşmaktadır. Ayrıca bulaşma kan transfüzyonu, organ nakli, iğne (şırınga) paylaşımı veya anneden fetüse geçiş şeklinde de gerçekleşebilmektedir¹.

Sıtmanın ilk semptomları hastalığa özel olmayıp pek çok sistemik viral hastalık bulgularına benzemektedir. İlk 7-30 gün içinde baş ağrısı, halsizlik, yorgunluk, kas ve eklem ağrısı ile başlayan sıtma; ateş, üşüme, titreme, terleme, iştahsızlık, kusma ve giderek artan halsizlik ile devam etmekte olup kimi olgularda hızla ilerleyerek hipoglisemi, akut böbrek yetmezliği, metabolik asidoz, pulmoner ödem, koma bulguları gelişerek kısa sürede ölümcül hale gelebilmektedir.^{2,3,4}

Günümüzde her yıl dünya çapında 200-300 milyon sıtma vakası görülmekte ve 400 binden fazla kişi sıtma nedeniyle ölmektedir. Bu ölümlerin % 61'i beş yaş altı çocuklarda görülmektedir. Her yıl birçok uluslararası yolcu, hastalığın görüldüğü ülkelerde sıtmaya yakalanmakta ve evine döndüğü zaman hastalığı ortaya çıkmaktadır. Küçük çocuklar, hamileler ve yaşlılar sıtma açısından daha fazla risk altındadırlar.⁵

Dünya Sağlık Örgütü 2000 yılından beri Dünya genelinde sıtma vaka sayısı ve ölümlerinde düşüş olduğunu bildirmektedir. DSÖ, Dünyada 2000 yılında yaklaşık 262 milyon (205-316 milyon) sıtma vakası olduğunu ve bunlardan 839 bininin (653 bin– 1.1 milyon) sıtma hastalığı nedeniyle hayatını kaybettiğini tahmin etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan Dünya Sıtma Raporuna göre 2016 yılında sıtma vakalarının %74'ü DSÖ Afrika Bölgesinde, %7'si DSÖ Güney-Doğu Asya Bölgesinde ve %2'si de DSÖ Doğu Akdeniz Bölgesinde görülmüştür.⁶ Kısacası sıtma, dünyada halen 91 ülkede yaygın olarak görülen bir hastalıktır.³

Türkiye, sıtma etkenini taşıyıp hastalığa neden olan anofel türü sivrisineklerin bulunması, düzensiz göçmenlerin olması, sıtmanın yayılabileceği bölgede yer alması, var olan iklim değişikliği koşulları

¹T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Sıtma Nedir İnternet <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/HastalikDetay/Sitma> Erişim Tarihi: 13.04.2020

²T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sağlığım, İnternet <https://www.sagligim.gov.tr/zoootik/667-sitma.html> Erişim Tarihi: 15.04.2020

³T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Sıtma Vaka Yönetim Rehberi 2019, İnternet https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/zoootik-vektorel-hastaliklar-db/zoootik-hastaliklar/4-Sitma/6-Rehberler/Stma_Vaka_Ynetim_Rehberi_2019.pdf Erişim Tarihi: 19.04.2020

⁴T.C. Sağlık Bakanlığı, Bulaşıcı Hastalıkların Laboratuvar Tanısı için Saha Rehberi, Sıtma Saha Rehberi

⁵World Health Organization. WHO Global Malaria Programme World Malaria Report 2016. Geneva, Switzerland, World Health Organization; 2016.

⁶World Health Organization. WHO Global Malaria Programme World Malaria Report 2017. Geneva, Switzerland, World Health Organization; 2017.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2019/2020-56)

nedeniyle ortalama hava sıcaklıklarında gözlenen artışlar ve sıtmanın endemik olduğu ülkelere seyahat edenlerin sayısının artması nedeniyle sıtma bulaş riskini halen taşımaktadır. Bu nedenle ülkemizde Sıtma Eliminasyon Programı yürütülmektedir.³ Ayrıca 2019 yılı 25 Nisan Dünya Sıtma Gününde ülkemizdeki vaka yönetimini sağlayabilmek amacıyla Sıtma Vaka Yönetim Rehberi yayınlanmıştır.³ Ülkemizde 2014 yılından beri yerli sıtma vakası sayısı sıfır olarak belirtilmiş olsa da her yıl yabancı kaynaklı ve dışarıdan gelen vakadan türeyen yaklaşık 200-250 vaka bulunmaktadır. 2018 yılında bu nedenlerle oluşan vaka sayısı 238 olarak raporlanmıştır.⁷

DSÖ tarafından 25 Nisan günü 'Dünya Sıtma Günü' olarak ilan edilmiştir. Bu düşünceyle DSÖ ve ilgili ortak kuruluşlar '**Zero Malaria Starts With Me (Sıfır Sıtma Benimle Başlar)**' sloganıyla sıtmayı gündemde tutmayı sağlayan, önemini vurgulayan, hastalığın önlenmesi ve tedavisi için toplumu ve bireyleri güçlendirmeyi amaçlayan bir kampanya yürütmektedir.⁸

Sıtmadan korunma; sivrisinek ısırıklarına karşı alınacak önlemler ile sıtmadan koruyucu ilaçların birlikte kullanılmasını kapsamaktadır. Sıtmaya karşı önerilen ilaçlar %100 koruyucu olmadığından sivrisinekten korunma önlemleriyle birlikte kullanılmalıdır. Sıtma açısından riskli ülkeler ziyaret edilecekse veya yaşanılan bölgelerde sivrisinek sokma riski fazlaysa sıtmadan korunmak için;⁹

- ✓ Gebeler/emziren kadınlar/bebekler için güvenliği kanıtlanmış, Sağlık Bakanlığı ruhsatlı ve onaylı sivrisinek kovucular kullanmalı, bebek arabaları için sivrisibeğe karşı koruyucu tedbirler alınmalı,
- ✓ Uzun kollu giyecekler, uzun pantolonlar ile vücutta sivrisinek için açık yer kalmayacak şekilde korunma tedbirleri alınmalı,
- ✓ Konaklamalarda kliması olan veya kapı/pencereler için sineklik olan kapalı yerler tercih edilmeli, dışarıda kalınacaksa ilaçlı cibinlik altında uyunmaya özen gösterilmeli,
- ✓ Sıtma koruyucu ilaç uygulaması sıtma görülen bölgeye seyahat etmeden önce başlanmalı, seyahat esnasında ve seyahat sonrasında da devam edilmelidir.

İlaça seyahatten önce başlanmanın amacı, seyahat eden kişilerin sıtma parazitlerine maruz kalmasından önce sıtmadan koruyucu ajanların kanda bulunmasını sağlamaktır. Gidilen ülkenin farklı bölgelerinde sıtma yaygınlığı değişiklik gösterebileceği için yolcular, gidecekleri bu yerlere özgü sıtma riski konusunda önceden bilgi almalıdır. Kırsal alanlarda geceleri dışarıda uyuyan yolcular için de risk oldukça yüksektir. Ayrıca son 1 yıl içerisinde sıtma riskli bölgelere seyahat eden kişiler ateş veya grip gibi benzeri belirtiler gösterdiklerinde seyahat geçmişleri hakkında doktorlarına muhakkak bilgi vermelidir.¹⁰

Hedef: Sıfır Sıtma

Sen de Üzerine Düşeni Yap, Önlemini Al

⁷T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2018

⁸World Health Organization, World Malaria Day, Internet <https://www.who.int/news-room/campaigns/world-malaria-day/world-malaria-day-2020> Erişim Tarihi: 13.04.2020

⁹T.C. Sağlık Bakanlığı, Internet <https://www.saglik.gov.tr/TR,55307/sitma-vaka-yonetimi-rehberi-yayinlandi-25042019.html> Erişim Tarihi: 17.04.2020

¹⁰T.C. Sağlık Bakanlığı, Türkiye Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü, Sıtmadan Korunma Internet <https://www.seyahatsagligi.gov.tr/site/HastalikDetay/Sitma> Erişim Tarihi: 13.04.2020